

กสม. ๑

รายงานผลการตรวจสอบ

การละเมิดสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๒๐๔/๒๕๖๗

เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีร้องเรียนโครงการศึกษาความเหมาะสมและประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอาคารบังคับน้ำ (เขื่อนกันน้ำ) ในลำน้ำชี บริเวณพื้นที่บ้านไชยวาน จังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง กรมชลประทาน

๑.ความเป็นมา

ผู้ร้องยื่นหนังสือร้องเรียนผ่านสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามคำร้องที่ ๑๔๕/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ ว่า เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ ผู้ถูกร้องได้จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นเพื่อประกอบการศึกษาความเหมาะสม การก่อสร้างอาคารบังคับน้ำ (เขื่อนกันน้ำ) ในลำน้ำชีบริเวณบ้านไชยวาน ตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ณ หอประชุมอำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการน้ำในการกิจต่าง ๆ รวมถึงเป็นการป้องกันและบรรเทาปัญหาภัยแล้งและอุทกภัย ซึ่งโครงการดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ ๘ อำเภอของจังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย อำเภอเชียงขวัญ ทุ่งเขาหลวง เสลภูมิ โพธิ์ชัย จันทาร ธวัชบุรี พนมไพร และอาจสามารถ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น คือ น้ำท่วมพื้นที่การเกษตรและชุมชนเป็นเวลานานและซ้ำเติมปัญหาแบบซ้ำซ้อน ระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่มีอาชีพการทำนาเป็นหลักจะถูกทำลาย เปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรม การสูญเสียที่ดินทำกิน ระบบนิเวศของลำน้ำชีและระบบนิเวศย่อยจะเปลี่ยนแปลงพันธุ์ปลาในลำน้ำชีทำให้ปลาอาจสูญพันธุ์ได้ เป็นต้น ผู้ร้องจึงคัดค้านโครงการดังกล่าว นอกจากนี้ประชาชนในพื้นที่ไม่เคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ มาก่อน และปัญหาน้ำท่วมที่เกิดจากการสร้างเขื่อนในลำน้ำชีเดิมก็ยังไม่แก้ไขไม่ได้ ประชาชนในพื้นที่จึงต้องการให้มีประชาคมจากผู้มีส่วนได้เสียภายใต้การให้ข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วนรอบด้านก่อนดำเนินโครงการ จึงขอให้ตรวจสอบ

๒. การตรวจสอบ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ และระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบ

/การละเมิด...

การละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๕๖๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยพิจารณาจากการชี้แจงข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานดังต่อไปนี้

๒.๑ รายการเอกสาร พยานหลักฐานจากการตรวจสอบ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ หนังสือผู้ร้อง ที่ ๔๔/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

๒.๑.๒ หนังสือผู้ถูกร้อง ด่วนที่สุด ที่ กษ ๐๓๒๘/๒๗๖๘ ลงวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๗ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๓ รายงานการประชุมตรวจสอบข้อเท็จจริง เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๗ ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดร้อยเอ็ด

๒.๒ ข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบ

๒.๒.๑ ข้อเท็จจริงฝ่ายผู้ร้อง

ปรากฏตามรายละเอียดในข้อ ๑ ความเป็นมา

๒.๒.๒ ข้อเท็จจริงฝ่ายผู้ถูกร้อง

๑) ระหว่างปี ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ ผู้ถูกร้องได้ศึกษาความเหมาะสมและประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม อาคารบังคับน้ำในลำน้ำชี จังหวัดชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการน้ำ รวมทั้งเป็นการป้องกันและบรรเทาปัญหายุ่งยากและอุทกภัยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา การอุปโภค - บริโภค การเกษตร และกิจกรรมการใช้น้ำอื่น ๆ ในเขตจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และยโสธร

๒) ผู้ถูกร้องได้เข้าแจ้งที่ปรึกษาทำการศึกษาค้นคว้า โดยเริ่มปฏิบัติงานตั้งแต่วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ ถึงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๗ เป็นเวลา ๕๔๐ วัน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๒.๑) การศึกษาแผนหลัก (Master Plan) การพัฒนาอาคารบังคับน้ำในลำน้ำชีเพิ่มเติมเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ บรรเทาอุทกภัย และใช้กำหนดแนวทางการพัฒนาแหล่งน้ำให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

๒.๒) การศึกษาและจัดทำรายงานความเหมาะสม (Feasibility Study) ของโครงการอาคารบังคับน้ำในลำน้ำชีที่มีความสำคัญเร่งด่วน ซึ่งมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำและใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการสถานการณ์อุทกภัย ๓ โครงการ ได้แก่ โครงการประตูระบายน้ำบ้านท่าสวรรค์ จังหวัดขอนแก่น โครงการประตูระบายน้ำบ้านโนนเขว จังหวัดขอนแก่น และโครงการประตูระบายน้ำบ้านท่าสองคอน จังหวัดมหาสารคาม

๓) การประชุมศึกษาแผนหลักการพัฒนาอาคารบังคับน้ำในลำน้ำชีจัดขึ้น ๔ เวที ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ๔ พื้นที่ ได้แก่ (๑) จังหวัดขอนแก่นและชัยภูมิ (๒) จังหวัดขอนแก่น ชัยภูมิ และนครราชสีมา (๓) จังหวัดร้อยเอ็ดและยโสธร (๔) จังหวัดมหาสารคามและกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ ๖ - ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ ตามลำดับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความก้าวหน้าของการศึกษาให้กลุ่มเป้าหมายรับทราบ พร้อมรับฟังปัญหา แนวทางแก้ไขและการพัฒนาแหล่งน้ำจากประชาชนในพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลไปประกอบการจัดทำแผนหลัก

ในการจัด...

ในการจัดเวทีประชุมที่จังหวัดร้อยเอ็ดและยโสธร เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ ณ หอประชุมที่ว่าการอำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด ได้มีตัวแทนผู้ร้องเข้ามายื่นหนังสือคัดค้านโครงการฯ ซึ่งที่ปรึกษาและผู้ถูกร้องได้รับประเด็นและข้อห่วงกังวลทั้งหมดไปพิจารณา ต่อมาผู้ถูกร้องได้แจ้งผู้ร้องว่า ได้ให้ที่ปรึกษายกเลิกโครงการฯ บริเวณพื้นที่บ้านไชยวานและบริเวณฝั่งบ้านบาก ตำบลโพธิ์เมือง อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ตามที่ผู้ร้องเรียกร้อง เนื่องจากผลการวิเคราะห์ในเบื้องต้นของที่ปรึกษาพบว่าสภาพพื้นที่ลุ่มน้ำชีตอนล่างก่อนบรรจบลำน้ำมูลเป็นพื้นที่ลุ่ม ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมลำน้ำชีประสบปัญหาอุทกภัยมาอย่างต่อเนื่องมากกว่าการขาดแคลนน้ำ และพบว่าไม่คุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบระหว่างการลงทุนในการก่อสร้างโครงการกับปัญหาของประชาชนที่ประสบอยู่ในพื้นที่ อีกทั้งสามารถเก็บกักน้ำได้เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ ๒๓.๖๕ ของปริมาณน้ำที่มีอยู่เดิม นอกจากนี้ยังไม่ใช้โครงการที่มาจากความต้องการเร่งด่วนของประชาชนในพื้นที่

๒.๒.๓ การแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานเจ้าหน้าที่

เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๗ ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดร้อยเอ็ด กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและพนักงานเจ้าหน้าที่ได้เข้าร่วมประชุมกับผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง และผู้แทนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า กรณีที่ผู้ร้องคัดค้านการสร้างประตูระบายน้ำบ้านไชยวาน ผู้ถูกร้องได้วิเคราะห์ร่วมกับบริษัทที่ปรึกษาพบว่า ประตูระบายน้ำบ้านไชยวานสามารถทดน้ำ (กักเก็บน้ำ) ช่วยเขื่อนยโสธร-พนมไพร ในช่วงฤดูแล้งได้เพียงร้อยละ ๒๓.๖๕ เมื่อเทียบกับปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น จึงถือว่าใช้ประโยชน์ได้น้อยมาก ทั้งโครงการก่อสร้างต้องใช้งบประมาณกว่า ๘๕๐ ล้านบาท จึงไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน ผู้ถูกร้องจึงได้ตัดแผนการก่อสร้างประตูระบายน้ำบ้านไชยวานออกจากแผนหลัก และได้แจ้งให้ผู้ร้องทราบผลการพิจารณายกเลิกโครงการฯ แล้ว

๓. ความเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรณีตามคำร้องมีประเด็นต้องพิจารณาว่า ผู้ถูกร้องได้กระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อผู้ร้อง กรณีโครงการศึกษาความเหมาะสมและประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอาคารบังคับน้ำ (เขื่อนกันน้ำ) ในลำน้ำชี บริเวณพื้นที่บ้านไชยวาน จังหวัดร้อยเอ็ด หรือไม่

เมื่อข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบรับฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องได้ให้ที่ปรึกษายกเลิกโครงการฯ บริเวณพื้นที่บ้านไชยวาน และบริเวณฝั่งบ้านบาก ตำบลโพธิ์เมือง อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ตามที่ผู้ร้องร้องเรียนไว้ เนื่องจากผลการวิเคราะห์ในเบื้องต้นของที่ปรึกษาพบว่า สภาพพื้นที่ลุ่มน้ำชีตอนล่างก่อนบรรจบลำน้ำมูลเป็นพื้นที่ลุ่ม ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมลำน้ำชีประสบปัญหาอุทกภัยมาอย่างต่อเนื่องมากกว่าการขาดแคลนน้ำ และพบว่าไม่คุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบระหว่างการลงทุนในการก่อสร้างโครงการฯ กับปัญหาของประชาชนที่ประสบอยู่ อีกทั้งสามารถเก็บกักน้ำได้เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ ๒๓.๖๕ ของปริมาณน้ำที่มีอยู่เดิม นอกจากนี้ยังไม่ใช้โครงการตามความต้องการเร่งด่วนของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น เมื่อผู้ถูกร้องได้ยกเลิกการดำเนินโครงการดังกล่าวแล้ว จึงเป็นกรณีที่มีการแก้ไขอย่างเหมาะสมแล้ว ตามมาตรา ๓๙ (๕) ประกอบมาตรา ๓๙ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งบัญญัติให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสั่งยุติเรื่อง

๔. มติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๒๕/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๗ จึงมีมติให้ยุติเรื่อง

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์

นางปรีดา คงแป้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี

นางสาวศยามล ไกยูรวงศ์

นางสาวปติกาญจน์ สิทธิเดช

นายวสันต์ ภัยหลีกลี้

นางสาวสุภัทรา นาคะผิว

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

